

3096 SAYILI YASANIN UYGULANMASI VE DAĞITIM HİZMETLERİNİN GÖREVLİ ŞİRKETLERE VERİLMESİ

DAĞITIM HİZMETLERİNİN
GÖREVLİ ŞİRKETLERE
VERİLMESİNİ ÖNGÖREN
DÜZENİN İRDELENMESİ
MEVCUT DÜZEN

Bugünkü düzende Türkiye Elektrik Kurumu (TEK), yurt düzeyine yayılmış çeşitli yer ve güçteki termik ve hidrolik santrallerinde ürettiği elektrik enerjisini, yüksek gerilim enerji iletim hatlarıyla tüketim merkezlerine taşımakta bu noktalardan orta gerilim dağıtım hatlarıyla ve yurt çapında il düzeyinde örgütlediği Müessese Müdürlükleri kanalıyla büyük müşterilerine ve alçak gerilim dağıtım hatları ile de tüketicilere dağıtmaktadır. Kasım 1982'de bu Müessese Müdürlükleri kurulurken, birden fazla ili içine alan görev bölgelerinde elektrik dağıtım faaliyetlerini, genel aydınlatma da dahil olmak üzere, bölgenin elektrik enerji gereksinimini karşılamayı ve hizmeti en küçük tüketiciye kadar götürmeyi bir bütünlük içinde yapmaları ve bu hizmeti yerine getirirken özel şirketler gibi çalışmalarını amaçlamıştı. Ancak, geçen 10 yılın sonunda bugün gelinen noktada, bu Müdürlükler, istenilen kalitede hizmet üretemez verimli çalışamaz duruma gelmişlerdir.

GİRİŞ

Bilindiği gibi, 4 Aralık 1984 Tarih ve 3096 Sayılı "Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşların Elektrik Üretimi, Dağıtımı ve Ticareti ile Görevlendirilmesi Hakkında Kanunla, elektrik enerjisine ilişkin birtakım hizmetlerin özel sektör eliyle yapılması öngörülmüştür.

23 Şubat 1987 Tarih ve 19381 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Türkiye Elektrik Kurumu Dışındaki Kuruluşlara Elektrik Enerjisi Üretimi, iletimi, Dağıtımı ve Ticareti Konusunda Görev Verilmesi Esasları Hakkında Yönetmelik" hükümleri çerçevesinde, başvuruda bulunan özel şirketlerin durumları Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji Dairesi Başkanlığı tarafından incelenmiş ve

Denizli, Aydın ve Muğla illeri için AYDEMA A.Ş.,
Eskişehir ve Bilecik illeri için TEKTAR A.Ş.,
Balıkesir ili için BEST A.Ş.,
izmir ili için SENKOM A.Ş.,
İsparta ili için GÖKDERE A.Ş.,

30 yıl süreyle görevlendirilmiş ve buna ilişkin 9 Ekim 1991 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı 25 Ekim 1991 Tarih ve 21032 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bakanlık, TEK ve adı geçen beş şirket yetkilileriyle yapılan bir dizi çalışma sonunda son şeklini alan "Görev Verme Sözleşmesi", imza aşamasına getirilmiş bulunmaktadır.

Yazıda, elektrik dağıtım sektöründe getirilmek istenilen yeni düzen irdelenmekte, esasları ve ana ilkeleri özet olarak sunulmaktadır.

GETİRİLMEK İSTENİLEN DÜZEN

1990 yılından bu yana getirilmesi düşünülen ve kamuoyunda "TEK'in Özelleştirilmesi" olarak sözü edilen düzen, aslında bugün için her ildeki Müessese Müdürlüklerinin yürüttüğü elektrik enerjisi dağıtımının, sözleşmede belirlenen süre içinde, bir görevli şirket eliyle yürütülmesini öngören bir düzendir. Bu amaçla, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TEK ve bu işe talip olan ilk beş şirketin yetkilileri arasında sürdürülen bir dizi çalışma sonunda oluşturulan "Görev Verme Sözleşmesi", imza aşamasına getirilmiş bulunmaktadır.

Görev Verme Sözleşmesi'ndeki ana ilkeler, özet olarak şöylece sıralanabilir:

a) Yapılmak istenen, mülkiyet devri anlamında bir özelleştirme değildir; işlerin bir bölümünün bir görevli şirket eliyle yürütülmesidir.

Bilindiği gibi, görevli şirket sistemi, gelişmiş batı ülkelerinde verimliliği

Şinasi ACAR

ESTON, Eskişehir Beton A.Ş.

Görevli şirketler tarafından hazırlanan yatırım programlarının ve projelerinin aynen ya da değiştirilerek onayı ve reddi Bakanlığın tasarrufunda olduğu gibi, projelerin uygulamadaki kontrolü da Bakanlıkça yapılacaktır.

artırmak için özel şirketlerce dahi benimsenmekte ve yaygın olarak uygulanmaktadır. Sözleşme'de devredilecek tüm tesislerin TEK'in mülkiyetinde kalması, yapılacak kamulaştırmalarda taşınmazların mülkiyeti ve aynı haklarının Hazine adına tescilli öngörülmüştü. Tesislerin yalnızca kullanma ve işletme hakları görevli şirkete verilmekte; bir başka deyişle, yalnızca yönetimi devredilmektedir.

b) Tüm yatırımlar plan, program ve ihale aşamalarında, gerek kullanılacak kaynak, gerekse uygulamalar bakımından sürekli olarak Bakanlığın denetimi altında bulunacaktır.

Görevli şirketler tarafından hazırlanan yatırım programlarının ve projelerinin aynen ya da değiştirilerek onayı ve reddi Bakanlığın tasarrufunda olduğu gibi, projelerin uygulamadaki kontrolü da Bakanlıkça yapılacaktır. Yatırımların finansmanını şirket sağlayacak; ancak yapılacak yatırımın ne kadarının özkaynak, ne kadarının kredi yoluyla karşılanacağı konusundaki şirket önerisi, Bakanlığın onayı ile yürürlüğe girecektir. Böylece, TEK'in bugünkü düzendeki hem projelendiren, hem uygulayan yöntemine göre daha ekonomik sonuçlar elde edilebilecektir.

c) Hizmet kalitesi ve çalışma verimliliği artacaktır.

Sözleşmede, görevli şirketlerin belirli bir süre içinde enerji kayıplarını azaltmaları, hatların akım taşıma kapasitelerini azaltan reaktif enerji çekimini belli bir limitin altında tutmaları ve birtakım giderleri düşürmeleri öngörülmektedir. Bugünkü düzende müesseseler bunları sağlayıcı önlemleri alamadığı için maliyetler artmakta; hizmet kalitesi düşmekte; ama, so-

nuçta kimseden hesap sorulmamakta ve zararı tüketiciler çekmektedir. Oysa ki, görevli şirket taahhüt ve garanti ettiği iyileştirmeleri gerçekleştirmediği takdirde, zarar etmek durumundadır. Bunlardan başka, Bakanlığın ve TEK'in bu konuda sözleşmede öngörülmüş bulunan yaptırımları dışında, tüketicinin hizmet kalitesi yönünden özel şirkete göstereceği tepki ve baskıların da olumlu etkiler doğuracağı kuşkusuzdur.

d) Fiyat tarifeleri Bakanlık onayına tabidir.

Sözleşmede, belirlenen esaslar çerçevesinde, şirketin görevi ile ilgili, müşterilerle yapılacak enerji satış sözleşmelerinin ilkelerinden, fiyat tarifelerinin onayına değin, her türlü faaliyetinin sürekli olarak Bakanlığın denetiminde yürütülmesi öngörülmektedir. Şirketin işletme sermayesine, enflasyonun 3-5 puan üstünde bir kâr verilmesi düşünülmüştür. Şirketin sözleşmede öngörülen hususlara aykırı davranması durumunda, Bakanlığın işletmeye el koyma hakkı saklı tutulmakta; tekrarı halinde Bakanlık sözleşmeyi feshetme yetkisine sahip bulunmaktadır.

TARİFE DÜZENİNİN İRDELENMESİ

TEK Genel Müdürlüğü, bugünkü düzende elektrik enerjisini her müessese Müdürlüğüne farklı bir fiyattan satmaktadır. Örneğin, İzmit ve Bilecik'te elektrik halka en yüksek fiyatla satılmaktadır. Ek olarak, yıl içinde çeşitli nedenlerle, Müessese Müdürlüğünün kârlılık durumunu da dikkate alarak, fiyat artırımında bulunabilmektedir. Tüm bu yüksek fiyatlara karşın TEK Genel Müdürlüğü'nün, son birkaç yıldır büyük ölçüde zarar ettiği bilinmektedir. Bu kuruluşun 1991 yılı zararı 7.3 trilyon TL'dir.

Müessese Müdürlükleri, Genel Müdürlük'ten farklı fiyatlara satın aldıkları elektrik enerjisi fiyatına, dağıtım hizmetleri için çalıştırdıkları personel ve işçilik giderlerini, doğal olarak her ilde büyük farklılıklar gösteren bedelsiz aydınlatma, enerji kayıpları, malzeme, dışardan sağlanan hizmetler, amortisman, Genel Müdürlük payı vb. gibi giderleri ekleyerek, tüketiciye sundukları elektrik enerjisinin maliyetini bulmaktadırlar. Bu maliyetler her Müdürlük için önemli ölçüde farklı ol-

duğu halde, elektrik, çeşitli tüketicilere değişik tarifelerle ülke genelinde eşit fiyatla satılmaktadır.

Görevli şirketlerin elektrik enerjisini farklı fiyatlara mal etmeleri sonucu, ilden ile farklı satış fiyatlarının ortaya çıkması doğaldır. Bu durumun bugünkü eşitlikçi düzene alışmış bazı tüketicilerde tedirginlik yarattığı gözlenmektedir. Gerçekten, birbirine yakın bölgeler arasındaki büyük farklılıkları, tüketicilerin tartışmasız bir şekilde kabullenerek içlerine sindirebilmeleri kolay değildir. Ama, unutulmamalıdır ki, bugün akaryakıtın ülke genelinde farklı fiyatlara satılıyor olması, hiçbir tüketicide rahatsızlık yaratmamaktadır. Kaldı ki, getirilmesi düşünülen yeni düzende tarifeler arasındaki aşırı farkların "Elektrik Enerjisi Fonu" ile dengelenmesi öngörülmüştür. Bakanlık, sosyal etkileri de gözönüne alarak, istediği yörelere destek vererek, fiyatları ayarlayabilme olanağına ve böylece de sosyal tercihler için etkili bir silaha sahip olmaktadır.

Üstelik bu tercihler, TEK'in satış fiyatını etkilemeyeceği için, yapılacak sübvansiyonlar net olarak görülebilecektir.

Aslında yeni düzende tarifeler yönünden başka birtakım olumlu etkiler de görülebilecektir. Görevli şirketlerin, TEK'in bugünkü maliyetleri için verecekleri indirim önerileri elbette ki birbirlerinden farklı olacaktır. Öte yandan, TEK'in elektrik üretim ve taşıma hizmetleri ile dağıtım hizmetleri birbirinden muhasebe yönünden de ayrılmış olacağından, maliyet hesapları daha net olarak ortaya çıkacak, böylece Kurumun zarar etme nedenleri daha kolay görülebilecek ve alınacak önlemler çok kesin ve tartışmasız şekilde ortaya konabilecektir.

SONUÇ

Dileğimiz, görevli şirketlerle ilgili olarak yaklaşık 2.5 yıldır sürdürülen mevzuat çalışmalarının daha fazla sürüncemede bırakılmadan bir an önce sonuçlandırılmasıdır. Çünkü, biraz da yeni düzenin kamuoyuna yanlış tanıtılmasından kaynaklandığına inandığımız gecikme ve savsaklıklar, mevcut düzeni de olumsuz yönde etkilemekte ve çalışanlar üzerinde yarattığı huzursuzluk, verimliliği daha da azaltan bir etken olmaktadır.